

مرمتهای مداوم و حفاظت از مدرسه تاریخی دارالفنون

● حمیدرضا رضانی* ● بهنام نیک‌نژاد**

اشاره

مدرسه تاریخی و ماندگار دارالفنون یکی از بناهای تاریخی، ارزشمند و ماندگار حوزه فرهنگی و آموزشی کشور است که در سال ۱۳۳۰ ساختمان اول آن ساخته شد و در سال ۱۳۰۸ ه.ش. دوباره تجدید بنا گردید. این مدرسه نقطه عطفی در توسعه آموزشی و فرهنگی ایران است. این اثر، میراثی ماندگار در زیر مجموعه سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش کنونی است که توسط سازمان میراث فرهنگی ثبت شده و هر ساله حفاظت و مرمت می‌گردد. در این بخش گزارشی از مرمتهای اساسی و بنیادین که طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ توسط این سازمان انجام شده و ادامه مرمتهایی است که در سال‌های ۹۶-۱۳۹۴ انجام شد و طی آن ضمن مرمت و بازسازی حیاط و اتاق‌های دارالفنون سالن نمایش آن بازسازی و قابل بهره‌برداری گردید به طوری که بسیاری از همایش‌های ملی هم‌اکنون در این مدرسه ماندگار برگزار می‌شود، گزارش آن نیز در فصلنامه شماره ۱ و ۲ گنجینه دارالفنون ارائه شده است. در این شماره نیز مرمت و بازسازی سال‌های اخیر به صورت مختصر ارایه می‌گردد.

گزارش

۱. اسفند ماه ۱۳۹۸ و فروردین ماه ۱۳۹۹.....

اتخاذ استراتژی مناسب در مواجهه با بنا: مطالعه و بررسی دقیق کلیه اسناد مرتبط با بازسازی‌ها و مرمتهای سال‌های گذشته مدرسه تاریخی دارالفنون توسط تیم تخصصی مرمتی - عمرانی با هدف شناخت آسیب‌ها و اتخاذ استراتژی مناسب و اقتصادی حفاظتی - مرمتی در مواجهه با این بنای ارزشمند.

* مدیر فعلی مدرسه دارالفنون

** مدیر دفتر طرح و برنامه سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

↑ حین اجرای مرمت

۲. نیمه دوم سال ۱۳۹۹ ش

آغاز مطالعات ژئوفیزیک - ژئوتکنیک - مقاومت مصالح در مهرماه ۱۳۹۹ ش:
 با توجه به رؤیت آسیب‌ها و عوارض متعدد در بنا که عمدتاً ریشه در مسائل ژئوتکنیکی و نشست ناهمگون در بستر بنا داشت تصمیم بر آن شد که تا طی یک مطالعه تخصصی و با به‌کارگیری یک شرکت تخصصی-مهندسی ژئوتکنیک-ژئوفیزیک، وضعیت بستر و سازه دارالفنون مورد بررسی دقیق و اصولی قرار گیرد تا ضمن حفظ اصالت بنا و رعایت اصل مداخله کمینه، از هزینه‌های اضافه در اقدامات مرمتی آتی جلوگیری شود. از ویژگی‌های بارز در این مرحله از مطالعات اتخاذ رویکردی روزآمد و نوین در این بنا بود. در این مرحله از مطالعات در ابتدا با هدف کاهش مداخلات مطالعات ژئوتکنیک و حفر گمانه‌های شناسایی کمتر، از تجهیزات روزآمد ژئوفیزیک از جمله ژئورادار و ژئوالکتریک استفاده شد و وضعیت زیر سطحی به‌صورت کامل رصد گردید و سپس از مطالعات ژئوتکنیک به‌صورت تکمیلی استفاده به عمل آمد. نتایج این مطالعات با استقبال مجامع علمی- پژوهشی عرصه میراث فرهنگی و آرایه در همایش‌های بین‌المللی همراه بود.

↑ پس از اجرای مرمت
و بهسازی مرحله اول

۳. نیمه اول سال ۱۴۰۰ ش

تهیه طرح مرمت و اسناد مناقصه بر اساس طرح جامع مرمت مصوب سازمان میراث فرهنگی زیر نظر اساتید نام‌آشنای عرصه‌ی مرمت و معماری جهت مرحله اول اقدامات مرمتی مدرسه تاریخی دارالفنون. در این مرحله با توجه به وضعیت نامناسب یال غربی ساختمان مدرسه تصمیم بر آن شد تا عملیات حفاظت و مرمتی مناسب در این سال به‌عمل آید.

۴. نیمه دوم سال ۱۴۰۰ ش

آغاز عملیات حفاظتی مرمتی مدرسه تاریخی دارالفنون در آذر ماه سال ۱۴۰۰ شمسی:
اهم اقدامات مرمتی در این مرحله عبارتند از:

- خاک‌برداری تا رسیدن به تراز ارتفاعی مناسب و بسترسازی شفته آهکی مناسب در حیاط غربی و شرقی مدرسه.
- حذف الحاقات فاقد ارزش تاریخی و استحکام بخشی در بخش شمال غربی مدرسه تاریخی دارالفنون.

- بهسازی خاک با دو روش سنتی و مدرن در یال غربی ساختمان با هدف کنترل نشست‌های فزاینده فعال ساختمان که ماهیت وجودی بنا را تهدید می‌کرد. نقطه قوت این عملیات به کارگیری روش تزریق مواد مناسب با کمترین مداخله در این بنای تاریخی بود.
- دوخت و دوز ترک‌های عمیق و نیمه‌عمیق دیوارها و جرزهای یال غربی ساختمان پس از حذف عامل مخل ایجاد کننده این ترک‌ها.
- پاکسازی و احیا و ساماندهی کلیه‌های چاه‌های جذبی حیاط‌های شرقی و غربی ساختمان مدرسه.
- مرمت ورق‌های گالوانیزه شیروانی‌ها در کل مدرسه و ناودان‌ها.

۵. نیمه دوم سال ۱۴۰۱ ش

- آغاز عملیات حفاظتی مرمتی مدرسه تاریخی دارالفنون در شهریورماه سال ۱۴۰۱ شمسی:
اهم اقدامات مرمتی در این مرحله عبارتند از:
- عملیات بهسازی خاک در یال شمالی.
 - ترمیم موضعی توفال کوبی‌ها و گچ‌کاری سقف در طبقه اول.
 - کف فرش در حیاط غربی - شرقی و نمای جنوبی - شرقی از حیاط غربی، دوخت و دوز ترک‌های عمیق و نیمه - عمیق دیوارها و جرزهای یال غربی.
 - ترمیم موضعی طاق‌های ضربی سقف طبقه همکف در اتاق‌های بخش شمال غربی.
 - دفع نم از راهرو شمالی.
 - عملیات اجرایی انتقال اتاق فرمان سالن‌های شرقی و غربی در جبهه جنوبی.
 - این تعمیرات با گچ‌کاری داخلی و نصب درب و پنجره‌های چوبی متناسب با بنا در سال‌های بعدی ادامه خواهد داشت.